

▲ Het kippenbruggetje over de Blekersvaart aan het einde van de Lindenlaan in 1932. De rood ingekleurde panden zijn de wasserij en het woonhuis van Leendert van der Weiden die in 1945 afgebroken zijn. Dat perceel lag naast Wiekenplein 5. Rechts op deze foto nieuw gebouwde huizen aan de Vijfherenstraat.

's middags weer terug. Het witte kippenbruggetje over de Blekersvaart was de eerste uitdaging. Je kon er gewoon overheen, maar ook lopend over de rand van de brugleuning! Uiteraard ben ik daarbij wel eens in de vaart gevallen.'

'Aan de Blekersvaart waren van het begin tot het eind stoomwasserijen. Ze hadden allemaal een buis die onder de weg door liep en uitkwam boven de Blekersvaart. Op ongezette tijden werd daardoor stoom afgeblazen. De fauna had er geen last van, want er zwom in de

vaart flink wat witvis, stekelbaarsjes en watersalamanders. Leuk om te vangen natuurlijk.'

'Bijna aan het einde van de Blekersvaartweg, op nummer 3, zat de klapertjesfabriek van Van de Kwaak. Daar maakten ze papieren stroken met kleine bolletjes buskruit erop, die vervolgens opgerold werden. Die rolletjes waren bestemd voor speelgoedpistolen en daarom was dit een interessant adres voor jonge jongens. Soms stonden er afvalbakken buiten en dan ging je kijken of daarin wat verkeerd geponste rolletjes lagen. De route naar school volgend kwam je dan via de Kerklaan, de Burgemeester van Lennepweg en de Oude Posthuisstraat uiteindelijk bij de Herenweg, waar een broeder je veilig liet oversteken.'

'We hadden aan de Herenweg, recht tegenover de Bavokerk ook een schooltuin waar we met de klas regelmatig aan het werk gingen. We zaaiden verschillende bloem- en groentezaden en moesten natuurlijk ook schoffelen, harken en uiteindelijk oogsten.'

Bronnen

<https://nha.courant.nu>
<https://bouwtekeningen.heemstede.nl>

Met dank aan Ruud van der Molen.

Ruud schreef zijn herinneringen nog uitgebreider op dan hier is weergegeven. Wie het leuk vindt de complete tekst te ontvangen of wil reageren, kan een berichtje sturen naar redactie@hvhb.nl.

De Kennemerbeek, een eeuwenoude grens

Martin Bunnik

Bennebroek ligt in Noord-Holland nabij de grens met Zuid-Holland. De grens tussen beide provincies loopt langs de Kennemerbeekweg. Een aantal palen, verscholen in de meidoornhagen en in het gras in de berm van de weg, markeren de grens. Deze grenspalen zijn onderdeel van ons culturele erfgoed en vertellen een verhaal. Hoe is deze grens ontstaan en waarom loopt hij daar eigenlijk? Wanneer en waarom zijn deze grenspalen hier geplaatst?

▲ Grenspaal
langs de
Kennemer-
beekweg.

Het gebied van Kennemerland bestaat oorspronkelijk uit een kuststrook met zandbanken en duinen van Bennebroek tot aan Petten. Aan de westkant werd het begrensd door de zee terwijl de oostgrens van Kennemerland bestond uit moerassen en meren. De naam Kennemerland verscheen in 1180 in de Egmondse jaarboeken als Kinnemaria. Omstreeks 1250 verdeelde graaf Willem II het graafschap Holland in vier baljuwschappen (bestuursgebieden), waaronder Kennemerland en Rijnland. De Kennemerbeek werd zo de grens tussen Rijnland en Kennemerland.

De Kennemerbeek

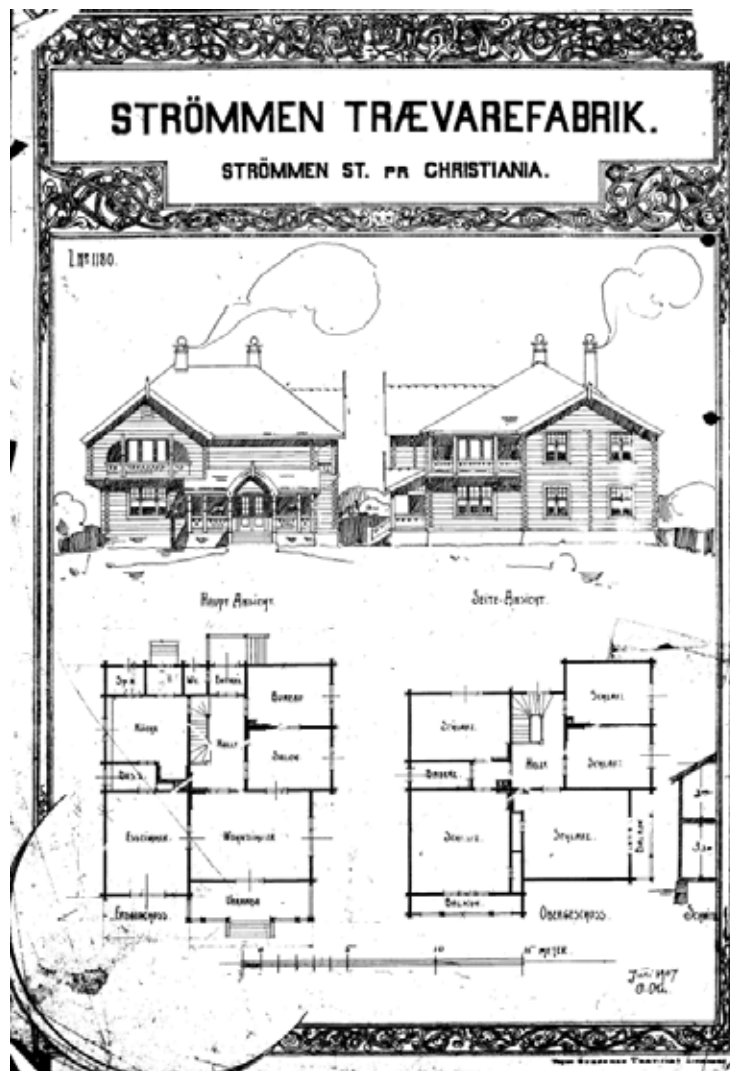
De Kennemerbeekweg is genoemd naar de beek die hier tot in de 17de eeuw stroomde in de richting van het Haarlemmermeer. De beek ontsprong in het duingebied tussen Bennebroek en Vogelenzang,

ter hoogte van de huidige spoorbrug (Traliebrug) over de Leidsevaart. Op de kaart op blz. 11, gemaakt door Symon Meeusz van Edam in 1539, een van de oudste kaarten van Zuid-Kennemerland, zien we rechts dat de zuidgrens van Kennemerland bij de Kennemerbeek te Bennebroek ligt. Ten zuiden van de beek lag Hillegom in het baljuwschap Rijnland.

Ook op andere kaarten van het Haarlemmerambacht (Zuid-Kennemerland) uit het begin van de 17de eeuw wordt consequent de Kennemerbeek als grens weergegeven. Dit zien we ook op de kaart van Balthasar Florisz. van Berckenrode uit 1621, waarop de grens exact de loop van de beek volgt die in een paar flauwe bochten door het duin

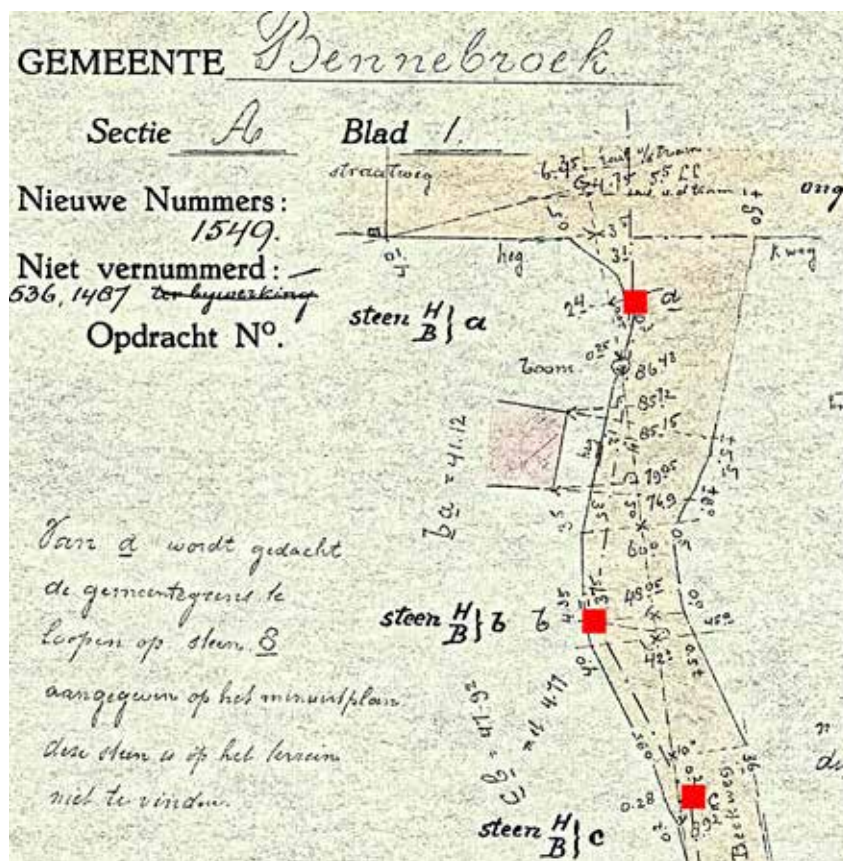
► Kaart met de
baljuwschappen
Rijnland en
Kennemerland.

▲ Catalogustekening van landhuis De Echo.

▲ De zuidgevel van landhuis De Echo, omstreeks 1921.

▲ Detail uit veldwerkkaart 141 van het kadaster. Deze kaart geeft de exacte locatie van de grenspalen (rode blokjes) a, b en c langs de Kennemerbeekweg weer.

grenspalen op de centimeter nauwkeurig weergegeven ten opzichte van een aantal woningen in Hillegom die gebouwd zijn vóór het jaar 1900. Een van de huizen waarvan de voorgevel exact op de provinciale grens ligt, is als referentiepunt gebruikt. Zo kon de HVHB, zonder landmeter van het kadaster, vaststellen dat ter hoogte van Kennemerbeekweg 8 enkele palen wel exact op de provinciale grens staan. De conclusie is dat de provinciale grens op de gebruikte kadastrale kaart (PDOK) onjuist weergegeven is en dat alle palen zeer waarschijnlijk wel op de grens staan.

Aan de hand van deze bevindingen heeft de vereniging een zienswijze bij de Provincie Noord-Holland ingediend. Op 5 oktober 2021 ontving de HVHB een brief van de Provincie waarin stond dat de grens inderdaad niet correct op de gebruikte kadastrale kaart werd

weergegeven en dat daarom besloten is het voornemen van uitschrijving van de grenspalen uit het provinciale register niet uit te voeren.

En zo heeft de HVHB niet alleen gezorgd voor het behoud van een provinciaal monument, maar ook voorkomen dat de provincie ietsje kleiner zou worden. We zullen erop toezien dat de erfgoedkaart gecorrigeerd wordt om toekomstige problemen te voorkomen.

Bronnen

www.arcgis.com, Erfgoedkaart Heemstede Bloemendaal
www.kadaster.nl, Hulpkaarten en Veldwerkkaarten
 'Erfgoed van de maand – grenspalen', 19 maart 2020, op: www.noord-holland.nl

Een inkijkje in de ziel van Adriaan Pauw

Hillebrand de Lange

Het was een onderwerp dat we als redactie graag eens uitgezocht wilden zien: de spreuken in het Latijn, die vroeger in het Oude Slot te vinden waren. Hillebrand de Lange zocht het voor ons uit.

Latijnse teksten boven de toegangsdeuren van de vertrekken in het Oude Slot. Mijn nieuwsgierigheid was gewekt. In het Adriaan Pauwjaar 2020 kwamen vele interessante weetjes weer

uit de vergetelheid tevoorschijn. Wat zou er boven die deuren staan?

Het was eigenlijk niet zo moeilijk om daar achter te komen. In het boek dat Dr. J.C. Tjessinga over Adriaan Pauw en het Oude Slot heeft geschreven en dat in het jaar 1948 is uitgegeven door de HVHB zijn alle Latijnse teksten keurig geordend opgenomen. Ze bieden een inkijkje in de ziel van Adriaan Pauw.

Hollandse buitens als vervulling van een internationale mode

Waar kwamen die teksten en spreuken eigenlijk vandaan? Waarom stonden ze in het Latijn en niet in gewoon verstaanbaar Nederlands? Hier komen we meteen tot de kern van de zaak. Het was een mode, het was trendy in de kringen waarin Adriaan Pauw zich bewoog, onder de Europese elite. Het Huis te Heemstede was gebouwd en ingericht naar de smaak van de internationale adel en het internationale koopliedenpatriciaat. Trendsetters waren de Italiaanse handelshuizen. Denk aan de familie de Medici uit Florence. Het Huis van Pauw diende een lusthof te zijn, omringd door geometrisch aangelegde siertuinen en rijk aan verzamelingen en een indrukwekkende collectie boeken. En natuurlijk diende de klassieke oudheid zichtbaar aanwezig te zijn. Beelden van Romeinse goden en godinnen dienden de tuinen te sieren. Boeken uit de Grieks-Romeinse literatuur en het vroege Christendom vormden de kern van de boekencollectie: bijbels en de geschriften van de vroegchristelijke kerkvaders. Ook de moderne wetenschap in de vorm van

▲ Het Oude Slot zelf is in 1820 gesloopt en daarmee zijn veel teksten fysiek verloren gegaan, al zijn ze alle wel bekend. Deze tekst op het poortgebouw is nog steeds te zien.

75 jaar HVHB

In 2022 bestaat de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek 75 jaar. Dat jubileum gaan we natuurlijk samen vieren. Sommige activiteiten staan al flink in de steigers, aan andere wordt nog hard gewerkt. In ieder geval kunt u 14 mei in uw agenda noteren. Op die dag vindt in de Pinksterkerk in Heemstede een speciale jubileumbijeenkomst plaats, met enkele sprekers van buiten, een feestrede van de voorzitter, muziek en een gezellig samenzijn. Tijdstip: van 15 tot ongeveer 19 uur. We houden u op de hoogte via de maandelijkse digitale nieuwsbrief en de website.

Fotowedstrijd 'Met het oog op de toekomst'

75 jaar Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek vieren wij ook met een fotowedstrijd. In Heemstede en Bennebroek is veel fotogenieks te zien. Als je naar de sociale media kijkt of naar lezersfoto's in de plaatselijke kranten, dan komen er ontzettend mooie foto's voorbij. Terecht, want zulke plaatjes deel je graag. Alle reden dus om uw mooie foto's ook in te zenden voor de fotowedstrijd 75 jaar HVHB.

Wij willen graag weten wat in uw ogen in Heemstede en Bennebroek bewaard moet blijven voor de toekomst. Wat legt u digitaal vast? Het kan een gebouw zijn of misschien wel uw eigen straat. Maar ook de natuur van onze buitenplaatsen, Groenendaal of het Bennebroekbos.

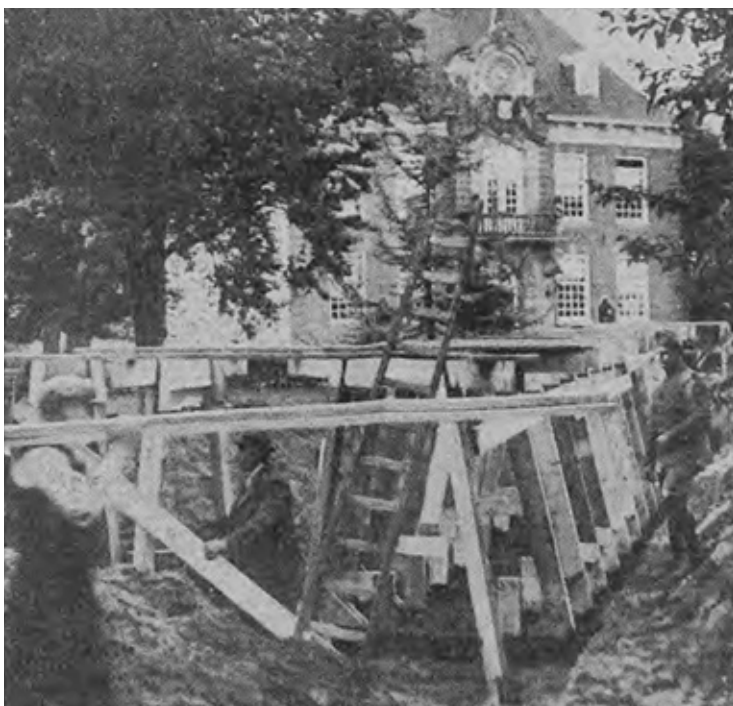
De opzet in het kort:

- Er zijn twee leeftijdscategorieën: jongeren tot en met 18 jaar en iedereen boven de 18 jaar.
- Fervent fotograaf of amateur, dat maakt niet uit, iedereen wordt van harte uitgenodigd deel te nemen.
- U kunt inzenden tot 1 oktober 2022.
- Het is de bedoeling alle inzendingen tentoon te stellen en een keuze eruit publiceren we in HeerlijkHeden.
- Voor de winnaar in beide leeftijdscategorieën is er een prijs.
- De jury bestaat uit Theo Out, fotograaf van de HVHB, en Harry Opheikens.

Wij zijn heel benieuwd wat voor u waardevol is in Heemstede en Bennebroek. Aarzel niet en doe mee met deze wedstrijd. Het complete wedstrijdreglement vindt u op www.hvhb.nl.

▲ Ton de Groot uit Hoofddorp stuurde ons een mooie foto van de Reek in Bennebroek.

Bronnen

www.delpher.nl
 Noord-Hollands Archief, toegangsnr. 2095,
 Gemeentebestuur van Heemstede, 1930-1990.
 Noord-Hollands Archief, toegangsnr. 3806,
 Gemeentebestuur van Bennebroek, 1931-1974

◀ *Aanleg van de schuilloopgraaf bij het raadhuis, Nieuwe Haarlemsche Courant, 18 oktober 1939.*

In 1939 plaatste de Heemsteedse aannemer G. Kloos in opdracht van de gemeente schuilplekken bij het plantsoen aan de Javalaan, op het Wipperplein, Raadhuisplein en Julianaplein, op de kruising van de Heemsteedse Dreef en de Pieter Aertszlaan, op de kruising van de Dreef met de Zandvoortselaan en ten zuiden van de Henricusschool aan de Herenweg. Het waren eigenlijk meer overdekte houten tunnels, van 25 meter lang en 1,90 m hoog. De vloer lag een halve meter onder het maaiveld, de houten overkapping stak daarbovenuit en was afgedekt met een dikke laag zand en daarbovenop zwarte aarde en gras. Deze schuilloopgraven, zoals ze ook wel werden genoemd, boden plaats aan ongeveer honderd mensen die op banken langs de zijanten moesten zitten. Aan beide kanten was loodrecht op de hoofdgang een in- en uitgang.

In Bennebroek werd de beveiliging van de burgers anders uitgevoerd. Op 7 juli 1938 maakte het gemeentebestuur 'Aanwijzingen voor de bevolking' bekend. Hierin stond aangegeven: 'Ieder is verplicht

zoolang een luchtaanval dreigt of voortduurt, dekking zoekende personen in zijn woning of werkplaats toe te laten.'

In het Luchtbeschermingsplan van 31 januari 1940 voor de gemeente Bennebroek stond dat binnenkort via vluchtschriften bekend gemaakt zou worden welke delen van de woning als schuilplaatsen konden worden ingericht en hoe en waar men eventueel eenvoudige loopgraven ter bescherming kon maken.

BB-bunkers

Ook ten tijde van de Koude Oorlog werden schuilkelders gebouwd, 'voor als de bom valt'. Ze boden een onderkomen aan burgers, gemeentebesturen en leden van de organisatie Bescherming Bevolking. Deze BB-bunkers hadden een andere constructie, want ze moesten ook bescherming bieden tegen een atoomaanval. Ze lagen dieper onder de grond en omdat ze bestemd waren voor een langer verblijf, waren ze veel groter dan de hierboven beschreven schuilkelders. Ze hadden bijvoorbeeld ook een douche om je te ontsmetten en een sluis met gasdichte deuren. Onder het voormalige postkantoor aan de Binnenweg 160 bevindt zich nog zo'n bijzondere, historische kelder.

Oproep

We zijn erg benieuwd of nog meer mensen, net als Jan Ammerlaan, een schuilkelder uit de Tweede Wereldoorlog in de tuin hebben liggen. Misschien kent u iemand? Laat het ons dan weten.

▲ *Lakenlood uit Leiden, 16de eeuw, gevonden bij het Oude Slot. Een lakenlood was een kwaliteitswaarborg voor een rol stof en gaf aan waar de stof gemaakt is.*

▲ *Musketkogels, 17de eeuw, gevonden bij het Oude Slot.*

▲ *Gedecoreerde meubelnagel uit de 18de eeuw, gevonden bij het Oude Slot.*

▼ *Bivak bij Huis te Bennebroek, 1916. De jonge knullen sjouwen met stro om op te slapen.*

gelegd en met name in de voormalige slotgracht werden er oudheidkundige vondsten gedaan (metaal, aardewerk en glas). Die stamden vooral uit de 17de en 18de eeuw. Omdat de gracht al eerder eens schoongemaakt was, waren er nauwelijks vondsten uit de middeleeuwen. In 2004 besloot de gemeente Heemstede, mede in overleg met de HVHB, het eiland achter de Vredesbrug te vergroten en de vorm te geven van de buitenste muren van het voormalige kasteel. Het water werd weggepompt en het drooggelegde gebied trok veel bekijks. Tom Westerveld weet nog dat hij met zijn dochter aan de hand is gaan kijken. Vergeleken bij de vondsten in 1947 kwam er in 2004 niet heel veel bijzonders naar boven: wat pijpenkoppen en scherven aardewerk,

maar toch ook een antieke lepel en wat zilveren muntjes. Zo'n vijftien jaar later was Tom nieuwsgierig wat er met hulp van een metaaldetector te vinden zou zijn. Hij kreeg toestemming om te gaan zoeken en deed mooie vondsten.

Bivak bij Huis te Bennebroek

In augustus 1916 bivakkeerde het instructiebataljon van het Nederlandse leger met een paar honderd man twee nachten op het terrein van het *Huis te Bennebroek* aan de Binnenweg in Bennebroek. Het Instructie Bataljon (IB) was een tweejarige opleiding voor jongemannen van 16 tot 18 jaar tot onderofficier (korporaal of sergeant) bij

